

**Київський національний торговельно-економічний
університет
Кафедра загальноправових дисциплін**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

(пост. п. 6 від 29 вересня 2016 р.)

Ректор

ДЕЛІКТОЛОГІЯ

ПРОГРАМА ТА РОБОЧА ПРОГРАМА

ступінь вищої освіти
рівень вищої освіти
галузь знань
спеціальність

«доктор філософії»
«третій»
08 «Право»
081 «Право»

Київ 2017

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автор Л.М. Шестопалова, канд. юр. наук, ст. наук. співроб.

Програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри загально-
правових дисциплін 13.04.2016, протокол № 7.

Рецензенти: Т.О. Гуржій, д-р юр. наук, проф.,
О.В. Олійник, д-р юр. наук, проф.

Навчальна програма

ДЕЛІКТОЛОГІЯ

ПРОГРАМА ТА РОБОЧА ПРОГРАМА

ступінь вищої освіти	«доктор філософії»
рівень вищої освіти	«третій»
галузь знань	08 «Право»
спеціальність	081 «Право»

Автор ШЕСТОПАЛОВА Людмила Миколаївна

Редактор С.В. Корж
Комп'ютерне верстання К.М. Похилюк

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 1,80. Тираж 10 пр. Зам. 36.

Видавець і виготовлювач
Київський національний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156

© Шестопалова Л.М., 2017
© Київський національний торговельно-
економічний університет, 2017

МЕТА, ЗАВДАННЯ, РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ (КОМПЕТЕНТНОСТІ) ТА ЇЇ МІСЦЕ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Предметом вивчення навчальної дисципліни є глибоке теоретичне осмислення основоположних ідей, концепцій, досягнень сучасної теоретико-правової думки, які генерує теорія права, щодо соціально-правового феномену делікту, юридичної відповідальності та його актуальних проблем в Україні останнього десятиліття, а також реалізації в праві, що сприятиме широкому використанню їх фахівцями у правотворчій і правозастосовчій діяльності, розвитку правової науки, правового прогресу суспільства, держави.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Деліктологія» є: подальше поглиблене вивчення на новому якісному рівні та засвоєння більш широкого кола загальнотеоретичних проблем і тем сучасної юриспруденції, підготовка і сприяння науковому осмисленню актуальних питань наукової спеціальності та подальшому синтезу нового знання.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Деліктологія» є формування у аспіранта методологічних засад права, розвиток самостійного, творчого мислення, ухвалення кваліфікованих рішень і відповідальної науково-професійної дії. Водночас розробники програми свідомі того, що перелік пропонованих проблем не вичерпує всієї багатоманітності, відмінностей у підходах і поглядах, концепціях сучасної теоретико-правової думки щодо питань Програми, що об'єктивно має змінюватися з урахуванням розвитку різних напрямів наукового аналізу проблем юридичної відповідальності у калейдоскопі права і діяльності держави та з подальшим пришвидшеним поступом державно-правового буття.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми аспіранти повинні володіти такими **компетентностями:**

знати:

- дискусійні теоретичні та практичні питання, які вимагають глибокого наукового вивчення, дослідження різних галузевих напрямів юридичної науки щодо феномену юридичної відповідальності, течій сучасної юридичної науки;
- глибинні зв'язки теоретико-правового феномену юридичної відповідальності з суспільними (гуманітарними) науками;

- методологію пізнання правових явищ;
- основні елементи наукового пізнання права і їх функціональну роль;
- методи наукового пізнання права та методи практичної юридичної діяльності з огляду на проблеми юридичної відповідальності;

уміти:

- володіти основними концептуальними підходами у дослідженні проблем права, юридичної відповідальності, самостійно опрацювати значні обсяги наукової літератури, в тому числі компаративним, номотетичним та іншими методами;
- вільно використовувати методи емпіричного аналізу та теоретичного дослідження у межах наукової спеціальності;
- самостійно осмислювати, аналізувати різні правові явища і факти щодо юридичної відповідальності та суміжні, давати їм правильну оцінку, обґрунтовувати і відстоювати свою думку;
- оперувати загальнотеоретичними знаннями щодо юридичної відповідальності та суміжних тем, аналізувати застосування заходів різних видів юридичної відповідальності, зокрема в судовому порядку;
- знаходити самостійне вирішення щодо застосування чинного законодавства України у частині юридичної відповідальності;
- самостійно готувати аналітичні огляди, експертні висновки зі спірних питань юридичної відповідальності;
- оцінювати правові норми щодо юридичної відповідальності з точки зору їх відповідності принципам права – найважливішого критерію законності;
- професійно послуговуватись правилами визначення правових понять, особливо пов'язаних із поняттям делікту, юридичної відповідальності.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни «Деліктологія» полягають у використанні новітніх світових наукових досягнень таких суспільних наук, як історія, філософія, політологія, соціологія, філософія права, теорія права, кримінологія, галузевих юридичних наук та ін.

Вивчення курсу завершується підготовкою наукових есе, доповідей, статей (відповідно до індивідуальних планів аспірантів) з конкретної проблеми та *складанням заліку*.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ECTS.

Програма передбачає вивчення восьми тем.

Наприкінці робочої програми наведений список рекомендованих джерел.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Пізнання загальносоціологічних та філософських категорій «делікт» і «відповідальність»

Поняття делікту та його обсяг і латинські витоки. Делікт як правовий феномен і категорія. Деліктні відносини, їх види та юридична характеристика. Деліктологія як міжгазузева наука та її складові. Деліктологія і теорія права. Деліктологія і кримінологія.

Відповідальність як загальносоціологічна категорія. Відповідальність як свідоме ставлення особи до вимог суспільства, обов'язків, соціальних завдань, норм, цінностей. Відповідальність як благо. Класична і неklasична концепції відповідальності. Відповідальна поведінка. Відповідальність та правовий вчинок. Підходи науковців різних галузей знання до визначення поняття «відповідальність» та до її основних характеристик. Відповідальність у психології, соціології, філософії, праві та ін. Етика відповідальності і свободи. Принцип відповідальності. Колективна та індивідуальна відповідальність: соціально-історичний і культурний аспекти. Соціальна відповідальність як конгломерат. Відповідальність і безвідповідальність як взаємопов'язані феномени за А.А. Козловським. Локус контролю в структурі відповідальності. Дж. Роттер та К. Роджерс про відповідальність. Типологія соціальної відповідальності. Співвідношення соціальної та юридичної відповідальності.

Тема 2. Осмислення феномену «юридична відповідальність» у контексті правової, правомірної і протиправної поведінки, її поняття та типи

Осмислення поняття «юридична відповідальність» в теорії права. Феномен «юридична відповідальність» у контексті правової, правомірної і протиправної поведінки. Методологічні засади щодо двоаспектного розуміння юридичної відповідальності в теорії права та галузевих юридичних науках. Проблематика юридичної відповідальності у наукових дослідженнях (різні погляди науковців на зміст юридичної відповідальності як складові антиподи – Н.С. Малейн, В.А. Хохлов, Р.Л. Хачатуров, О.А. Осауленко, С.Д. Гусарев та ін.) Юридична відповідальність як покарання. Юридична відповідальність як реалізація санкції. Юридична відповідальність як міра (захід)

державного примусу. Наукова критика застарілих (радянських) поглядів. Ознаки юридичної відповідальності. Типології юридичної відповідальності. Негативна та перспективна юридична відповідальність. Інші засоби примусового впливу: міри захисту суб'єктивних прав, заходи запобігання, примусові заходи виховного характеру, заходи медичного характеру у співвідношенні з юридичною відповідальністю. Спільні та відмінні риси. Багатоманітність і багатовимірність теоретичних розробок та реалій юридичної відповідальності у правовому цивілізаційному поступі. Юридична відповідальність і правова відповідальність.

Тема 3. Невичерпність принципів юридичної відповідальності

Принципи юридичної відповідальності як незаперечні вихідні вимоги. Принципи юридичної відповідальності в демократичній, соціальній, правовій державі. Їх типологія і зміст. Законність юридичної відповідальності. Доцільність юридичної відповідальності. Невідворотність юридичної відповідальності. Гуманізм юридичної відповідальності. Своєчасність юридичної відповідальності. Справедливість юридичної відповідальності та інші її принципи.

Тема 4. Проблеми методології і систематизації функцій та цілей юридичної відповідальності

Функції юридичної відповідальності та їх юридична характеристика. Дерево цілей юридичної відповідальності. Цілі негативної та перспективної юридичної відповідальності у ранжирі цілей права. Правовідновлювальна функція юридичної відповідальності. Регулятивна функція юридичної відповідальності. Репресивно-каральна функція юридичної відповідальності та санкції. Виховна та інші функції юридичної відповідальності. Юридичні фікції, аксіоми та презумпції та юридична відповідальність. Юридична відповідальність та презумпція невинуватості.

Тема 5. Видове різноманіття юридичної відповідальності

Проблема пошуку критеріїв для класифікації видів юридичної відповідальності. Види юридичної відповідальності та галузевий

принцип. Конституційна юридична відповідальність та її підстави. Кримінальна юридична відповідальність та її ознаки. Адміністративна юридична відповідальність та її ознаки. Дисциплінарна юридична відповідальність та її ознаки. Цивільно-правова юридична відповідальність та ознаки. Міжнародно-правова юридична відповідальність та її ознаки. Матеріальна юридична відповідальність та її ознаки. Інші види юридичної відповідальності. Інститути юридичної відповідальності. Проблема суб'єкта юридичної відповідальності в різних галузях права. Юридична відповідальність юридичної особи та юридична відповідальність фізичної особи. Суттєві умови настання різних видів відповідальності.

Тема 6. Сучасні підходи до розуміння підстав і стадій юридичної відповідальності

Поняття підстави юридичної відповідальності. Фактичні та юридичні підстави юридичної відповідальності. Підстави притягнення до юридичної відповідальності і підстави настання юридичної відповідальності. Значення їх розрізнення для юридичної науки та практики. Склад правопорушення як підстава юридичної відповідальності. Різні види правопорушень та юридичної відповідальності. Юридична відповідальність за злочини та кримінальні проступки. Юридична відповідальність за провини: особливості підстав. Нормативна регламентація юридичної відповідальності та її стадій. Механізм покладання юридичної відповідальності. Стадії та етапи реалізації юридичної відповідальності охоронного характеру. Умови (обставини), що виключають юридичну відповідальність. Підстави звільнення від юридичної відповідальності. Юридичні факти, презумпції, їх види та юридична відповідальність.

Тема 7. Юридична відповідальність працівників державних органів

Правопорушення та юридична відповідальність працівників апарату держави, особливості. Правопорушення, вчинені на службі чи у зв'язку зі службою. Правопорушення працівників державних органів, не пов'язані зі службою. Осмислення феномену «протиправна корупційна поведінка державного службовця» у контексті зв'язаності юридичною відповідальністю. Види юридичної відповідальності, застосовувані до державних службовців, працівників правоохоронних органів.

Тема 8. Правовий прогрес і юридична відповідальність

Розуміння громадянським суспільством права як зв'язаності свободи та відповідальності. Необхідність відповідальності в структурі правової держави як умова її міцності. Юридична відповідальність як явище об'єктивного та суб'єктивного права. Становлення та функціонування права як рух відповідальності в смислі несвободи через відповідальність як свободу. Онтологічність та аксіологічність права через його відповідальність. Необхідність подальшого розвитку категорії «юридична відповідальність – свобода» та юридична відповідальність як складний міжгалузевий інститут права. Питання удосконалення інституту та поглиблення розуміння категорії юридичної відповідальності з огляду на сучасні потреби юридичної практики та з урахуванням досвіду теорії права та «живого» права західних держав.

СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ ТА РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНИХ ГОДИН ЗА ТЕМАМИ (ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН) ДЛЯ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Назва теми	Кількість навчальних годин				Форми контролю
	загальна / кредити	лекцій	семінарів	самостійної роботи аспірантів	
Тема 1. Пізнання загальносоціологічної та філософської категорії «делікт» і категорії «відповідальність»	11	2	1	8	ГД; БО; РП
Тема 2. Осмислення феномену «юридична відповідальність» у контексті правової, правомірної і протиправної поведінки, її поняття та типи	11	2	1	8	ГД; БО; РП
Тема 3. Невичерпність принципів юридичної відповідальності	12	2	2	8	ГД; БО; РП
Тема 4. Проблеми методології і систематизації функцій та цілей юридичної відповідальності	12	2	2	8	ГД; РП
Тема 5. Видове різноманіття юридичної відповідальності	12	2	2	8	ГД; БО; РП

Закінчення таблиці

Назва теми	Кількість навчальних годин				Форми контролю
	загальна / кредити	лекцій	семінарів	самостійної роботи аспірантів	
Тема 6. Сучасні підходи до розуміння підстав і стадій юридичної відповідальності	12	2	2	8	ГД; БО; РП
Тема 7. Юридична відповідальність працівників державних органів	11	2	1	8	ГД; БО; РП
Тема 8. Правовий прогрес і юридична відповідальність	9	2	1	6	ГД, ККР
Разом	90/3	16	12	62	
Підсумковий контроль					залік

Умовні скорочення:

ГД – групова дискусія;

РП – реферативне повідомлення;

ПВСЗ – перевірка виконання ситуаційних завдань;

О – опитування;

БО – бліц-опитування;

Т – тестування;

ККР – комплексна контрольна робота.

ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНИХ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ АСПІРАНТІВ

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час, год	Оцінювання, бали
Знати та розуміти зміст соціальної відповідальності, її галузеві концепції, пояснювати розуміння теоретиками, їхні підходи до дефініції відповідальності	<p style="text-align: center;">Тема 1. Пізнання загальносоціологічної та філософської категорії «делікт» і категорії «відповідальність»</p> <p style="text-align: center;"><i>План лекції</i></p> <p>Делікт і відповідальність як загальносоціологічні категорії.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Класична і неklasична концепції відповідальності. 2. Відповідальність та правовий вчинок. 3. Підходи науковців різних галузей знання до визначення поняття «відповідальність» та до її основних характеристик 	2	

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час, год	Оцінювання, бали
<p>Уміти аналізувати соціально-історичний і культурний аспекти соціальної відповідальності, розкривати їх типологію і специфіку, продукувати нові самостійні висновки</p>	<p>4. Типологія соціальної відповідальності. Співвідношення соціальної та юридичної відповідальності.</p> <p>Рекомендовані джерела Нормативно-правові акти: 1, 2. Основні: 16–18, 22, 23, 25, 27–29. Додаткові: 31, 35, 36, 63, 64</p>		
	<p>Самостійна робота аспірантів Вивчення та доповнення матеріалу лекції, підготовка до семінарського (практичного) заняття. Відповідальність як свідоме ставлення особи до вимог суспільства, обов'язків, соціальних завдань, норм, цінностей та Відповідальність як благо. Деліктологія як міжгалузєва наука та її складові. Деліктологія і теорія права. Деліктологія і кримінологія (за вибором)</p>	8	5
<p>Знати та розуміти зміст різних соціальних концепцій відповідальності, завдання відповідальності як соціального. Уміти розрізняти й аналізувати підходи до соціальної відповідальності з огляду на її специфіку, культурні та історичні витоки, порівнювати види і їх зміст, співвідношення соціальної та юридичної відповідальності</p>	<p>Семінар 1 <i>План</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Відповідальність як свідоме ставлення особи до вимог суспільства, обов'язків, соціальних завдань, норм, цінностей. Деліктні відносини, їх види та юридична характеристика. Відповідальність як благо. Класична і неklasична концепції відповідальності. Відповідальність та правовий вчинок. Підходи науковців різних галузей знання до визначення поняття «відповідальність» та до її основних характеристик. Принцип відповідальності. Колективна та індивідуальна відповідальність: соціально-історичний і культурний аспекти. Типологія соціальної відповідальності. Співвідношення соціальної та юридичної відповідальності. <p>Рекомендовані джерела Нормативно-правові акти: 1, 2. Основні: 16–18, 22, 25, 27–29. Додаткові: 31, 35, 36, 63, 64</p>	1	5

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час, год	Оцінювання, бали
<p>Знати та розуміти поняття «юридична відповідальність» в контексті загальної теорії права.</p> <p>Уміти аналізувати та пояснювати проблеми юридичної відповідальності як покарання, як реалізації санкції, розкривати їх специфіку та специфіку перспективної (проспективної) юридичної відповідальності, застосувати у практичній діяльності набуте знання щодо типів і ознак юридичної відповідальності</p>	<p>Тема 2. Осмислення феномену «юридична відповідальність» у контексті правової, правомірної і протиправної поведінки, її поняття та типи</p> <p><i>План лекції</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Осмислення поняття «юридична відповідальність» в теорії права. 2. Феномен «юридична відповідальність» у контексті правової, правомірної і протиправної поведінки. 3. Проблематика юридичної відповідальності у наукових дослідженнях 4. Юридична відповідальність як покарання. 5. Юридична відповідальність як реалізація санкції. Юридична відповідальність як міра (захід) державного примусу. 6. Ознаки юридичної відповідальності. 7. Типології юридичної відповідальності. 8. Негативна та проспективна юридична відповідальність. <p>Рекомендовані джерела Нормативно-правові акти: 1, 2, 4–6. Основні: 17, 18, 22, 29. Додаткові: 30, 32, 34, 40, 48, 53, 54, 60, 68</p>	2	
	<p>Самостійна робота аспірантів</p> <p>Вивчення та доповнення матеріалу лекції, підготовка до семінарського (практичного) заняття. Багатоманітність і багатовимірність теоретичних розробок та реалій юридичної відповідальності у правовому цивілізаційному поступі (підготовка есе). Виконання аспірантом запланованої роботи за індивідуальним планом у межах теми (на стику тем)</p>	8	5

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час, год	Оцінювання, бали
<p>Знати методологічні засади щодо двоаспектного розуміння юридичної відповідальності в теорії права та галузевих юридичних науках.</p> <p>Уміти утиповувати та класифікувати й аналізувати юридичну відповідальність як правову категорію та інститут права</p>	<p style="text-align: center;">Семінар 2</p> <p style="text-align: center;"><i>План</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Методологічні засади щодо двоаспектного розуміння юридичної відповідальності в теорії права та галузевих юридичних науках. 2. Наукова критика застарілих (радянських) поглядів на юридичну відповідальність. 3. Ознаки юридичної відповідальності. 4. Типології юридичної відповідальності. 5. Інші засоби примусового впливу: міри захисту суб'єктивних прав, заходи запобігання, примусові заходи виховного характеру, заходи медичного характеру у співвідношенні з юридичною відповідальністю. 6. Багатоманітність і багатовимірність теоретичних розробок та реалій юридичної відповідальності у правовому цивілізаційному поступі. <p>Рекомендовані джерела: Нормативно-правові акти: 1, 2, 4–6. Основні: 17, 18, 22, 29. Додаткові: 30, 32, 34, 40, 48, 53, 54, 60, 68</p>	1	5
<p>Знати та розуміти принципи юридичної відповідальності.</p> <p>Уміти аналізувати принципи юридичної відповідальності різних рівнів, застосовувати їх у практичній діяльності</p>	<p style="text-align: center;">Тема 3. Невичерпність принципів юридичної відповідальності</p> <p style="text-align: center;"><i>План лекції</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Принципи юридичної відповідальності як незаперечні вихідні вимоги та їх система. 2. Своєчасність юридичної відповідальності як вимога часу. 3. Справедливість юридичної відповідальності та інші її принципи. <p>Рекомендовані джерела Нормативно-правові акти: 1–3, 5–13, 15. Основні: 17, 18, 22, 26, 29. Додаткові: 40, 43, 58, 59, 68</p>	2	

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час, год	Оцінювання, бали
	<p align="center">Самостійна робота аспірантів</p> <p>Вивчення та доповнення матеріалу лекції, підготовка до семінарського (практичного) заняття. Підготувати приклади застосування конкретних принципів юридичної відповідальності в юридичній практиці (за вибором)</p>	8	5
Знати та розуміти принципи юридичної відповідальності та їх типологія і зміст. Уміти аналізувати конкретні принципи юридичної відповідальності та застосовувати їх у практичній діяльності	<p align="center">Семінар 3</p> <p align="center"><i>План</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Принципи юридичної відповідальності та їх типологія і зміст. 2. Законність юридичної відповідальності. 3. Доцільність юридичної відповідальності. 4. Невідворотність юридичної відповідальності. 5. Гуманізм юридичної відповідальності. <p>Рекомендовані джерела Нормативно-правові акти: 1–3, 5–13, 15. Основні: 17, 18, 22, 26, 29. Додаткові: 40, 43, 58, 59, 68</p>	2	5
Розуміти та вміти пояснити функції юридичної відповідальності та дати їх юридичну характеристику. Знати дерево цілей юридичної відповідальності. Уміти аналізувати правові норми в контексті правових фікцій, аксіом та презумпцій з огляду на можливість застосування юридичної відповідальності, розкривати їх специфіку, вміти застосовувати у практичній діяльності	<p align="center">Тема 4. Проблеми методології і систематизації функцій та цілей юридичної відповідальності</p> <p align="center"><i>План лекції</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Функції юридичної відповідальності та їх юридична характеристика. 2. Дерево цілей юридичної відповідальності. 3. Цілі негативної та перспективної юридичної відповідальності у ранжирі цілей права. 4. Юридичні фікції, аксіоми та презумпції та юридична відповідальність. <p>Рекомендовані джерела Нормативно-правові акти: 1, 2. Основні: 17, 18, 22, 29. Додаткові: 44, 45, 57, 68, 74</p>	2	

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час, год	Оцінювання, бали
	<p align="center">Самостійна робота аспірантів</p> <p>Вивчення та доповнення матеріалу лекції, підготовка до семінарського (практичного) заняття. Підготувати приклади із судової практики і законодавства щодо правових фікцій, аксіом та презумпцій з огляду на можливість/неможливість застосування негативної (ретроспективної) юридичної відповідальності</p>	8	5
<p>Знати та розуміти систему функцій юридичної відповідальності. Уміти аналізувати правові норми на предмет кореляції юридичної відповідальності і таких феноменів: юридичні фікції, аксіоми та презумпції</p>	<p align="center">Семінар 4</p> <p align="center"><i>План</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Система функцій юридичної відповідальності. 2. Правовідновлювальна функція юридичної відповідальності. 3. Регулятивна функція юридичної відповідальності. 4. Репресивно-каральна функція юридичної відповідальності та санкції. 5. Виховна та інші функції юридичної відповідальності. 6. Юридичні фікції, аксіоми та презумпції та юридична відповідальність. <p>Рекомендовані джерела Нормативно-правові акти: 1–3, 5–13, 15. Основні: 17, 18, 22, 29. Додаткові: 44, 45, 57, 68, 74</p>	2	5
<p>Знати і самостійно обґрунтовувати юридичне визначення галузевих понять юридичної відповідальності, вміти аналізувати підстави юридичної відповідальності різних видів. Уміти охарактеризувати та порівняти суттєві умови (відмінності) настання різних видів юридичної відповідальності</p>	<p align="center">Тема 5. Видове різноманіття юридичної відповідальності</p> <p align="center"><i>План лекції</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проблема пошуку критеріїв для класифікації видів юридичної відповідальності. 2. Види юридичної відповідальності та галузевий принцип. 3. Інститути юридичної відповідальності. 4. Проблема суб'єкта юридичної відповідальності в різних галузях права 	2	

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час, год	Оцінювання, бали
	<p>5. Юридична відповідальність юридичної особи та юридична відповідальність фізичної особи.</p> <p>6. Суттєві умови настання різних видів відповідальності.</p> <p>Рекомендовані джерела Нормативно-правові акти: 1–3, 5–13, 15. Основні: 17, 18, 21, 22, 24, 29. Додаткові: 33, 39, 46, 49, 50, 55, 62, 66, 76, 78, 79</p>		
	<p>Самостійна робота аспірантів Вивчення та доповнення матеріалу лекції, підготовка до семінарського (практичного) заняття. Завдання: підготовка порівняльного есе двох видів (на вибір) юридичної відповідальності. Муніципальна юридична відповідальність як новий феномен? – реферативне осмислення</p>	8	5
<p>Знати види і критерії класифікації юридичної відповідальності. Уміти аналізувати та порівнювати зміст різних видів юридичної відповідальності, правові норми, що її передбачають, розкривати їх специфіку, застосовувати у практичній діяльності</p>	<p>Семінар 5</p> <p><i>План</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Види і критерії класифікації юридичної відповідальності. 2. Конституційна юридична відповідальність та її підстави. 3. Кримінальна юридична відповідальність та її ознаки. 4. Адміністративна юридична відповідальність та її ознаки. 5. Дисциплінарна юридична відповідальність та її ознаки. 6. Цивільно-правова юридична відповідальність та ознаки. 7. Міжнародно-правова юридична відповідальність та її ознаки. 8. Матеріальна юридична відповідальність та її ознаки. Інші види юридичної відповідальності. <p>Рекомендовані джерела Нормативно-правові акти: 1–3, 5–13, 15. Основні: 17, 18, 22, 29. Додаткові: 33, 39, 46, 49, 50, 55, 62, 66, 76, 78, 79</p>	2	5

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час, год	Оцінювання, бали
Знати підстави та умови виникнення (настання) юридичної відповідальності, а також підстави притягнення та звільнення від юридичної відповідальності різних видів. Уміти аналізувати правові норми, розкривати їх специфіку, застосовувати у практичній діяльності	<p>Тема 6. Сучасні підходи до розуміння підстав і стадій юридичної відповідальності</p> <p><i>План лекції</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття підстави юридичної відповідальності. 2. Фактичні та юридичні підстави юридичної відповідальності. 3. Підстави притягнення до юридичної відповідальності і підстави настання юридичної відповідальності. 4. Юридична відповідальність за злочини та кримінальні проступки. 5. Юридична відповідальність за провини: особливості підстав. 6. Нормативна регламентація юридичної відповідальності та її стадій. 7. Механізм покладання юридичної відповідальності. 8. Умови (обставини), що виключають юридичну відповідальність. 9. Підстави звільнення від юридичної відповідальності. <p>Рекомендовані джерела Нормативно-правові акти: 1–3, 5–13, 15. Основні: 17, 18, 22, 29. Додаткові: 37, 41, 52, 56, 72, 76–79</p>	2	
	<p>Самостійна робота аспірантів</p> <p>Вивчення та доповнення матеріалу лекції, підготовка до семінарського (практичного) заняття. З вичерпною повнотою, але коротко, викласти результати власних інформаційних пошуків підстав звільнення від юридичної відповідальності з урахуванням новітніх розробок проблеми</p>	8	5
Знати підстави притягнення до юридичної відповідальності і підстави настання юридичної відповідальності	<p>Семінар 6</p> <p><i>План</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Підстави притягнення до юридичної відповідальності і підстави настання юридичної відповідальності 	2	5

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час, год	Оцінювання, бали
<p>Характеризувати особливості юридичної відповідальності за кримінальні правопорушення (злочини та кримінальні проступки). Уміти аналізувати стадії та етапи реалізації юридичної відповідальності, обставини, що включають юридичну відповідальність, та підстави звільнення від юридичної відповідальності</p>	<p>2. Склад правопорушення як підстава юридичної відповідальності. 3. Різні види правопорушень та юридичної відповідальності. Юридична відповідальність за злочини та кримінальні проступки. 4. Юридична відповідальність за провини: особливості підстав. 5. Механізм покладання юридичної відповідальності. 6. Стадії та етапи реалізації юридичної відповідальності охоронного характеру. 7. Умови (обставини), що виключають юридичну відповідальність, та підстави звільнення від юридичної відповідальності.</p> <p>Рекомендовані джерела Нормативно-правові акти: 1–3, 5–13, 15. Основні: 17, 18, 22, 29. Додаткові: 37, 41, 52, 56, 72, 76-79</p>		
<p>Уміти характеризувати особливості юридичної відповідальності працівників апарату держави. Уміти аналізувати відмінності юридичної відповідальності за правопорушення, вчинені на службі чи у зв'язку зі службою та юридичної відповідальності за правопорушення, вчинені поза службою. Розуміти сутність і значення юридичної відповідальності за корупційні правопорушення</p>	<p>Тема 7. Юридична відповідальність працівників державних органів</p> <p><i>План лекції</i></p> <p>1. Правопорушення та юридична відповідальність працівників апарату держави, особливості. 2. Правопорушення, вчинені на службі, чи у зв'язку зі службою, та юридична відповідальність. 3. Правопорушення працівників державних органів, не пов'язані зі службою, та юридична відповідальність. 4. Осмислення феномену «протиправна корупційна поведінка державного службовця» у контексті зв'язаності юридичною відповідальністю. 5. Види юридичної відповідальності, застосовувані до державних службовців, працівників правоохоронних органів.</p> <p>Рекомендовані джерела Нормативно-правові акти: 1, 2, 4–15. Основні: 17–19, 22, 29. Додаткові: 39, 42, 47, 66, 72, 76–79</p>	2	

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час, год	Оцінювання, бали
	<p align="center">Самостійна робота аспірантів</p> <p>Вивчення та доповнення матеріалу лекції, підготовка до семінарського (практичного) заняття. Підготувати порівняльну таблицю різних видів відповідальності державних службовців (на вибір) за вимогами до оформлення таблиць у дисертаціях</p>	8	5
<p>Уміти аналізувати відмінності юридичної відповідальності за правопорушення, вчинені на службі чи у зв'язку зі службою та юридичної відповідальності за правопорушення, вчинені поза службою. Розуміти сутність і значення юридичної відповідальності за корупційні правопорушення</p>	<p align="center">Семінар 7</p> <p align="center"><i>План</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Правопорушення та юридична відповідальність працівників апарату держави, особливості. 2. Правопорушення, вчинені на службі, чи у зв'язку зі службою, та юридична відповідальність. 3. Правопорушення працівників державних органів, не пов'язані зі службою, та юридична відповідальність. 4. Осмислення феномену «протиправна корупційна поведінка державного службовця» у контексті зв'язаності юридичною відповідальністю. 5. Види юридичної відповідальності, застосовувані до державних службовців, працівників правоохоронних органів. <p>Рекомендовані джерела Нормативно-правові акти: 1, 2, 4–15. Основні: 17, 18, 22, 29. Додаткові: 39, 42, 47, 66, 72, 76–79</p>	1	5
<p>Уміти аргументовано пояснювати розуміння права як зв'язаності свободи та відповідальності у громадянському суспільстві</p>	<p align="center">Тема 8. Правовий прогрес і юридична відповідальність</p> <p align="center"><i>План</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розуміння громадянським суспільством права як зв'язаності свободи та відповідальності. 2. Необхідність відповідальності в структурі правової держави як умова її міцності. 3. Юридична відповідальність як явище об'єктивного та суб'єктивного права 	2	

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час, год	Оцінювання, бали
<p>Уміти доводити необхідність феномену та інституту юридичної відповідальності в структурі правової держави як умови її міцності, визначати її необхідні межі.</p> <p>Знати особливості юридичної відповідальності в розвинутих країнах західного світу.</p> <p>Уміти аналізувати зарубіжні наукові джерела на предмет синтезу нового знання для розвитку феномену юридичної відповідальності у вітчизняному праві</p>	<p>4. Становлення та функціонування права як рух відповідальності в смислі несвободи через відповідальність як свободу.</p> <p>5. Онтологічність та аксіологічність права через його відповідальність. Необхідність подальшого розвитку категорії «юридична відповідальність – свобода» та юридична відповідальність як складний міжгалузевий інститут права.</p> <p>6. Питання удосконалення інституту та поглиблення розуміння категорії юридичної відповідальності з огляду на сучасні потреби юридичної практики та з урахуванням досвіду теорії права та «живого» права західних держав.</p> <p>Рекомендовані джерела Нормативно-правові акти: 2. Основні: 17, 18, 22, 29. Додаткові: 34, 38, 53, 54, 63, 64, 69</p>		
	<p>Самостійна робота аспірантів Вивчення та доповнення матеріалу лекції, підготовка до семінарського (практичного) заняття. Самостійний пошук наукових публікацій іноземними мовами (на вибір) щодо юридичної відповідальності, їх наукове реферування та синтез конкретних пропозицій. Виконання запланованої роботи за індивідуальним планом у межах теми (підготовка рукопису наукової статті щодо юридичної відповідальності певного виду)</p>	6	5
<p>Уміти доводити необхідність феномену та інституту юридичної відповідальності в структурі права та правової держави як умови міцності останньої, визначати її необхідні межі</p>	<p>Семінар 8</p> <p><i>План</i></p> <p>1. Розуміння громадянським суспільством права як зв'язаності свободи та відповідальності.</p> <p>2. Необхідність відповідальності в структурі правової держави як умова її міцності</p>	1	5

Закінчення таблиці

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час, год	Оцінювання, бали
Знати особливості та переваги юридичної відповідальності в розвинених країнах західного світу. Уміти аналізувати зарубіжні наукові джерела на предмет синтезу нового знання для розвитку феномену юридичної відповідальності у вітчизняному праві	<p>3. Юридична відповідальність як явище об'єктивного та суб'єктивного права. Становлення та функціонування права як рух відповідальності в смислі несвободи через відповідальність як свободу.</p> <p>4. Онтологічність та аксіологічність права через його відповідальність. Необхідність подальшого розвитку категорії «юридична відповідальність – свобода» та юридична відповідальність як складний міжгалузевий інститут права.</p> <p>5. Питання удосконалення інституту та поглиблення розуміння категорії юридичної відповідальності з огляду на сучасні потреби юридичної практики та з урахуванням досвіду теорії права та «живого» права західних держав.</p> <p>Рекомендовані джерела Нормативно-правові акти: 1. Основні: 17, 18, 22, 29. Додаткові: 54, 80–84</p>		
Разом: Аудиторна робота Самостійна робота		90 28 62	100

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ АСПІРАНТІВ

1. Делікт як правовий феномен і категорія.
2. Поняття делікту та його обсяг і латинські витоки.
3. Деліктні відносини, їх види та юридична характеристика
4. Деліктологія як міжгалузєва наука та її складові.
5. Деліктологія і теорія права.
6. Деліктологія і кримінологія
7. Відповідальність як загальносоціологічна категорія.
8. Відповідальність як свідоме ставлення особи до вимог суспільства, обов'язків, соціальних завдань, норм, цінностей.
9. Відповідальність як благо.
10. Класична і неklasична концепції відповідальності.

11. Відповідальність та правовий вчинок.
12. Підходи науковців різних галузей знання до визначення поняття «відповідальність» та до її основних характеристик.
13. Принцип відповідальності. колективна та індивідуальна відповідальність: соціально-історичний і культурний аспекти.
14. Типологія соціальної відповідальності. Співвідношення соціальної та юридичної відповідальності.
15. Осмислення поняття «юридична відповідальність» в теорії права.
16. Феномен «юридична відповідальність» у контексті правової, правомірної і протиправної поведінки.
17. Методологічні засади щодо двохаспектного розуміння юридичної відповідальності в теорії права та галузевих юридичних науках.
18. Проблематика юридичної відповідальності у наукових дослідженнях.
19. Юридична відповідальність як покарання.
20. Юридична відповідальність як реалізація санкції.
21. Юридична відповідальність як міра (захід) державного примусу.
22. Наукова критика застарілих (радянських) поглядів на юридичну відповідальність.
23. Ознаки юридичної відповідальності.
24. Типології юридичної відповідальності.
25. Негативна та перспективна юридична відповідальність.
26. Інші засоби примусового впливу: міри захисту суб'єктивних прав, заходи запобігання, примусові заходи виховного характеру, заходи медичного характеру у співвідношенні з юридичною відповідальністю.
27. Багатоманітність і багатовимірність теоретичних розробок та реалій юридичної відповідальності у правовому цивілізаційному поступі.
28. Принципи юридичної відповідальності як незаперечні вихідні вимоги.
29. Принципи юридичної відповідальності та їх типологія і зміст.
30. Законність юридичної відповідальності.
31. Доцільність юридичної відповідальності.
32. Невідворотність юридичної відповідальності.
33. Гуманізм юридичної відповідальності.
34. Своєчасність юридичної відповідальності.
35. Справедливість юридичної відповідальності та інші її принципи.
36. Функції юридичної відповідальності та їх юридична характеристика.
37. Дерево цілей юридичної відповідальності.
38. Цілі негативної та перспективної юридичної відповідальності у ранжирі цілей права.
39. Система функцій юридичної відповідальності.
40. Правовідновлювальна функція юридичної відповідальності.
41. Регулятивна функція юридичної відповідальності.
42. Репресивно-каральна функція юридичної відповідальності та санкції.

43. Виховна та інші функції юридичної відповідальності.
44. Юридичні фікції, аксіоми та презумпції та юридична відповідальність.
45. Юридична відповідальність та презумпція невинуватості.
46. Проблема пошуку критеріїв для класифікації видів юридичної відповідальності.
47. Види юридичної відповідальності та галузевий принцип.
48. Конституційна юридична відповідальність та її підстави.
49. Кримінальна юридична відповідальність та її ознаки.
50. Адміністративна юридична відповідальність та її ознаки.
51. Дисциплінарна юридична відповідальність та її ознаки.
52. Цивільно-правова юридична відповідальність та ознаки.
53. Міжнародно-правова юридична відповідальність та її ознаки.
54. Матеріальна юридична відповідальність та її ознаки.
55. Інші види юридичної відповідальності. Інститути юридичної відповідальності.
56. Проблема суб'єкта юридичної відповідальності в різних галузях права.
57. Юридична відповідальність юридичної особи та юридична відповідальність фізичної особи.
58. Суттєві умови настання різних видів відповідальності.
59. Поняття підстави юридичної відповідальності.
60. Фактичні та юридичні підстави юридичної відповідальності.
61. Підстави притягнення до юридичної відповідальності і підстави настання юридичної відповідальності.
62. Склад правопорушення як підстава юридичної відповідальності.
63. Різні види правопорушень та юридичної відповідальності.
64. Юридична відповідальність за злочини та кримінальні проступки.
65. Юридична відповідальність за провини: особливості підстав.
66. Нормативна регламентація юридичної відповідальності та її стадій.
67. Механізм покладання юридичної відповідальності.
68. Стадії та етапи реалізації юридичної відповідальності охоронного характеру.
69. Умови (обставини), що виключають юридичну відповідальність.
70. Підстави звільнення від юридичної відповідальності.
71. Юридичні факти, презумпції, їх види та юридична відповідальність.
72. Правопорушення та юридична відповідальність працівників апарату держави, особливості.
73. Правопорушення, вчинені на службі, чи у зв'язку зі службою, та юридична відповідальність.
74. Правопорушення працівників державних органів, не пов'язані зі службою, та юридична відповідальність.

75. Осмислення феномену «протиправна корупційна поведінка державного службовця» у контексті зв'язаності юридичною відповідальністю.
76. Види юридичної відповідальності, застосовувані до державних службовців, працівників правоохоронних органів.
77. Розуміння громадянським суспільством права як зв'язаності свободи та відповідальності.
78. Необхідність відповідальності в структурі правової держави як умова її міцності.
79. Юридична відповідальність як явище об'єктивного та суб'єктивного права. Становлення та функціонування права як рух відповідальності в смислі несвободи через відповідальність як свободу.
80. Онтологічність та аксіологічність права через його відповідальність. Необхідність подальшого розвитку категорії «юридична відповідальність – свобода» та юридична відповідальність як складний міжгалузевий інститут права.
81. Питання удосконалення інституту та поглиблення розуміння категорії юридичної відповідальності з огляду на сучасні потреби юридичної практики та з урахуванням досвіду теорії права та «живого» права західних держав.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (зі змін. від 30.09.2016, підстава 1401-19). – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Конституція України : наук.-практ. комент. / за ред. В.Я. Тацій та ін. // Нац. акад. прав. наук України – 6-те вид., перероб. і допов. – Харків : Право, 2015. – 1128 с.
3. Господарський кодекс України : станом на 14 трав. 2013 р. (зі змін. та допов.). – Київ : Правова єдність, 2013. – 160 с.
4. Сімейний кодекс України : науково-практичний коментар (перероб. і допов.) / С.В. Ківалов, Ю.С. Червоний, Г.С. Волосатий. ; пер. з рос. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 504 с.
5. Кодекс адміністративного судочинства : станом на 06.07.2005 № 2747–IV, зі змін. // Відом. Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36, № 37. – Ст. 446. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення : станом на 07.12.1984 № 8073-Х, зі змін. // Відом. Верховної Ради Української

- РСР. – 1984. – Дод. до № 51. – Ст. 1122. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-V зі змін. // Відом. Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10, 11–12, 13. – Ст. 88. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17I>
 8. Митний кодекс України : Закон, Кодекс : станом на 13.03.2012 № 4495-VI. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
 9. Науково-практичний коментар законодавства України про працю : станом на 1 верес. 2011 р. / І.В. Зуб, В.Г. Ротань, О.Є Сонін. – 14-те вид., допов. та переробл. – Київ : Правова єдність, 2011. – 671 с.
 10. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. / Н.С. Кузнецова та ін. ; за ред. О.В. Дзери та ін. – Т.1. – 4-те вид. переробл. і допов. – Київ : Юрінком Інтер. – 2011. – 805 с.
 11. Научно-практический комментарий к Уголовному кодексу Украины / А.М. Бойко и др.; под. ред. Н.И. Мельника, Н.И. Хавронюка. – 8-е изд. (передел. и доп.). – Харьков : Фактор, 2011. – 1279 с.
 12. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24 берез. 1999 р. № 551-XIV, зі змін. // Відом. Верховної Ради України. – 2009 – № 29. – Ст. 398. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1068-17>
 13. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України : Закон України від 22 лют. 2006 р. № 3460-IV, зі змін. і допов. // Відом. Верховної Ради України. – 2006. – № 29. – Ст. 245. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3460-15>
 14. Про Дисциплінарний статут служби цивільного захисту : Закон України від 5 берез. 2009 р. № 1068-VI, зі змін. // Відом. Верховної Ради України. – 1999. – № 22–23. – Ст. 197. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/551-14>
 15. Про затвердження Порядку проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування : Пост. КМ України від 13 черв. 2000 р. – № 950 (зі змін. і допов.). – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/950-2000-%D0%BF>
 16. Цивільний кодекс України із змін. та допов. станом на 12 черв. 2013 р. – Київ : Правова єдність, 2013. – 326 с.

Основний

17. Алексеев С.С. Общая теория права : курс в 2-х т. / С.С. Алексеев. – М. : Юрид. лит. – 2009. – Т. 1. – 380 с.

18. Бондарев А.С. Юридическая ответственность и безответственность – стороны правовой культуры и антикультуры субъектов права. / А.С. Бондарев. – М. : Юрид. центр, 2008. – 216 с.
19. Витрук Н.В. Общая теория юридической ответственности / Н.В. Витрук. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Норма, 2012. – 432 с.
20. Венедиктов В.С. Юридична відповідальність працівників ОВС України : монографія / В.С. Венедиктов // Нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2003. – 269 с.
21. Зайчук О.В. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко. – Київ : Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.
22. Заржицький О.С. Юридична відповідальність у трудовому праві України : монографія / О.С. Заржицький ; Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. – Дніпропетровськ : Арт-Прес, 2009. – 144 с.
23. Иванов А.А. Правонарушение и юридическая ответственность. Теория и законодательная практика : учеб. пособие для вузов / А.А. Иванов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2004. – 120 с.
24. Канке В.А. Этика ответственности. Теория морали будущего / В.А. Канке. – М. : Логос, 2003. – 352 с.
25. Колосова Н.М. Конституционная ответственность. – самостоятельный вид юридической ответственности / Н.М. Колосова. – М. : Пресса, 2001. – 180 с.
26. Комаров С.А. Проблемы общей теории права и государства / С.А. Комаров, А.В. Малько. – М., 2004. – 320 с.
27. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. – 6-е вид. / П.М. Рабінович. – Харків : Консум, 2002. – 160 с.
28. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / Г. Йоганс ; пер. з нім. – Київ : Лібра, 2001. – 400 с.
29. Липинский Д.А. Проблемы юридической ответственности / Д.А. Липинский. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2003. – 387 с.
30. Малейн Н.С. Юридическая ответственность и справедливость / Н.С. Малейн. – М. : Знание, 1992. – 205 с.
31. Хачатуров Р.Л. Общая теория юридической ответственности : монография / Р.Л. Хачатуров, Д.А. Липинский. – СПб. : Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2007. – 950 с.
32. Цвік М.В. Загальна теорія держави і права / М.В. Цвік, О.В. Петришин. – Харків : Право, 2009. – 572 с.
33. Юридична енциклопедія : у 6 т. / ред. Ю.С. Шемшученко та ін. – Київ : Укр. енциклоп. ім. М.П. Бажана, 1998. – 2004.

Додатковий

34. Агарков М.М. Обязательства из причинения вреда : действующее право и задачи Гражданского кодекса СССР / М.М. Агарков //

- Избр. труды по гражданскому праву : в 2 т. Т. 2: Общее учение об обязательствах и его отдельных видах. – М. : 2012. – 220 с. – С. 123–128.
35. Аземша І.Б. Юридична відповідальність: сучасні погляди, дискусії та концепції / І.Б. Аземша // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 2. – С. 52–55.
36. Алексеев С.С. Проблемы теории права / С.С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1994. – 320 с.
37. Балинська О.М. Юридична відповідальність як функціональна знакова характеристика правовідносин / О.М. Балинська // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 53–60. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
38. Бальджурова Д.Ф. Муниципально-правовая ответственность органов и должностных лиц местного самоуправления: современный дискурс / Д.Ф. Бальджурова // Ski Article. – Режим доступу : <http://sci-article.ru/stat.php?i=1442472338>
39. Басін К.В. Юридична відповідальність як різновид соціальної відповідальності / К.В. Басін // Правова держава : Щорічник наук. пр. – 2003. – Вип. 14. – С. 108–114.
40. Басін К.В. Юридична відповідальність: природа, форми реалізації та права людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / К.В. Басін ; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – Київ, 2006. – 19 с.
41. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності / Ю.В. Баулін. – Київ : Атіка, 2004. – 296 с.
42. Бачинин В.А. Морально-правовая философия / В.А. Бачинин – Харьков : Консум, 2000. – 206 с.
43. Белая Л.В. Удосконалення інституту юридичної відповідальності як фактор формування демократичної, соціальної, правової держави : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Л.В. Белая ; Ін-т законодавства ВР України. – Київ, 2009. – 20 с.
44. Бисага Ю.Ю. Юридична відповідальність органів державної влади та місцевого самоврядування: теоретико-правове дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ю.Ю. Бисага ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ, 2011. – 18 с.
45. Білозьоров Є. Юридична відповідальність як передумова правомірної поведінки особи: теоретичні аспекти / Є. Білозьоров // Право України. – 2006. – № 1. – С. 50–54.
46. Ведяхін В.М. Заходи захисту як правова категорія / В.М. Ведяхін // Право і політика. – 2005. – № 5. – С. 22–24.
47. Виноградова Л.Є. Юридична відповідальність суддів загальних судів України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Л.Є. Виноградова ; Одес. нац. юрид. акад. – Одеса, 2004. – 187 с. – С. 169–185.

48. Гердеген М. Міжнародне право : пер. з нім. / М. Гердеген. – Київ : «К. І. С.», 2011. – 516 с.
49. Губаева А.К. Гражданско-правовая ответственность за вред, причиненный преступлением : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / А.К. Губаева. – Львів, 1985.
50. Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук 12.00.01 / С.Д. Гусарев. – Київ, 2007. – 35 с.
51. Дія права: інтегративний аспект : монографія / кол. авторів ; відп. ред. Н.М. Оніщенко. – Київ : Юрид. думка, 2010. – 359 с.
52. Дмитренко Е.С. Юридична відповідальність за бюджетні правопорушення: пропозиції щодо удосконалення / Е.С. Дмитренко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2010. – № 11. – С. 59–64. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2010_11_11
53. Зелена І.В. Юридична відповідальність: підходи до розуміння / І.В. Зелена // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2012. – № 2. – С. 10–15. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2012_2_4
54. Иоффе О.С. Ответственность по советскому гражданскому праву / О.С. Иоффе // Избр. труды : в 4 т. Т. 1. – СПб., 2003.
55. Іваненко О.В. Процесуальна відповідальність як окремих і самостійний вид юридичної відповідальності / О.В. Іваненко // Право України. – 2006. – № 3. – С. 32–34.
56. Іванова О.І. Юридична відповідальність як різновид соціальної відповідальності / О.І. Іванова // Вісник Академії адвокатури України. – 2012. – Число 3. – С. 21–26. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2012_3_4
57. Кеня И.А. Конституционно-правовая и муниципально-правовая ответственность органов местного самоуправления / И.А. Кеня // Бизнес в законе: экономико-юридический журнал. – 2008. – № 11. – С. 211–214.
58. Керимов Д.А. Методология права / Д.А. Керимов. – 2-е изд. – М. : Аванта, 2001. – 560 с.
59. Ковітіді О.Ф. Звільнення від кримінальної відповідальності за нормами Загальної частини КК України : навч. посіб. / О.Ф. Ковітіді. – Сімферополь : Квадранал, 2005. – 224 с.
60. Козенко Ю.О. Юридична відповідальність як діалектика категорій «правової свободи» та «правового обов'язку» в поведінці особи / Ю.О. Козенко // Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. – 2012. – Т. 129. – С. 65–68. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2012_129_15

61. Козловський А.А. Онтологія юридичної відповідальності / А.А. Козловський // Проблеми філософії права. – 2004. – Тернопіль. – Т. 2. – С. 98–120.
62. Красавчиков О.А. Возмещение вреда, причиненного источником повышенной опасности / О.А. Красавчиков // Категории науки гражданского права : Избранные труды : в 2 т. Т. 2. – М. : 2005. – 220 с. – С. 112–116.
63. Краснікова О.В. Конституційна відповідальність в системі захисту правового статусу суб'єктів місцевого самоврядування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / О.В. Краснікова ; Одес. нац. юрид. акад. – Одеса, 2004. – 197 с. – С. 170–197.
64. Крашенинников Е.А. Размышления о деликтном притязании // Деликтные обязательства по российскому гражданскому праву : сб. науч. тр. / Е.А. Крашенинников ; отв. ред. А.С. Шевченко. – Владивосток, 2005.
65. Лейст О.Э. Методологические проблемы юридической ответственности // Проблемы теории государства и права ; под ред. М.Н. Марченко. – М. : Проспект, 1999. – С. 469–498.
66. Лейст О.Э. Санкции и ответственность по советскому праву. Теоретические проблемы / О.Э. Лейст. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1981. – 240 с.
67. Малько А.В. Теория государства и права в вопросах и ответах : учеб.-метод. пособие. – 4-е изд., перedel. и допол. / А.В. Малько. – Москва : Юристъ, 2002. – С. 205–206.
68. Оборотов Ю.Н. Теория государства и права (прагматический курс) : Экзаменационный справочник / Ю.Н. Оборотов. – Одесса : Юрид. лит., 2006. – 200 с.
69. Осауленко А.О. Юридична відповідальність та державний примус: аспекти співвідношення / А.О. Осауленко // Наук. вісн. Київ. нац. ун-ту внутрішніх справ. – 2006. – № 5. – С. 20–25.
70. Політологічний енциклопедичний словник / Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін. ; за ред. М.П. Требіна. – Харків : Право, 2015. – 420 с.
71. Поняття адміністративної відповідальності, адміністративні стягнення: поняття та види. – Правознавство. – Навчальні матеріали онлайн. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/19580519/pravo/ponyattya_administrativnoyi_vidpovidalnosti
72. Пригожин И. Порядок из хаоса / И. Пригожин, И. Стенгерс. – М. : Прогресс, 1986. – С. 406–422.
73. Птушенко А.В. Системная парадигма права / А.В. Птушенко. – М. : Моск. изд. дом, 2004. – 448 с.

74. Романюк І.І. Юридична відповідальність за правопорушення у галузі фінансового права як умова зміцнення фінансової безпеки держави / І.І. Романюк // Наук. записки Львів. ун-ту бізнесу та права. – 2013. – Вип. 11. – С. 175–178. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2013_11_47
75. Самощенко И.С. Ответственность по советскому законодательству / И.С. Самощенко, М.Х. Фарукшин. – М. : Учеб. лит., 1971. – 88 с.
76. Свиридюк Н.П. Юридична відповідальність у механізмі правового регулювання / Н.П. Свиридюк // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2011. – № 4. – С. 24–27. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2011_4_7
77. Сергеев А.А. Проблемы конституционно-правовой ответственности в системе местного самоуправления / А.А. Сергеев // Конституционно-правовая ответственность: проблемы России, опыт зарубежных стран. – М. : 2001. – 360 с.
78. Серих О.В. Деліктологія порушень митних правил : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Одес. нац. юрид. акад. / О.В. Серих. – Одеса, 2007. – 18 с.
79. Скакун О.Ф. Теорія держави та права : підручник / О.Ф. Скакун. – 2-ге вид. – Київ : Алерта, 2010. – 520 с.
80. Словник фінансово-правових термінів / за заг. ред. д-р юр. наук, проф. Л.К. Воронової. – 2-е вид., пероб. і доповн. – Київ : Алерта, 2011. – 558 с.
81. Тимошенко І.В. Юридична відповідальність за порушення виборчого законодавства України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / І.В. Тимошенко ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – Київ, 2010. – 20 с.
82. Тимченко Л.Д. Міжнародне право : підручник / Л.Д. Тимченко, В.П. Кононенко. – Київ : Знання, 2012. – 631 с.
83. Торден С.А. Первоначальное деликтное притязание граждан Эсгарота в лице капитана лучников Барда к Торину Оукеншильду: квалификация и оценка обоснованности в свете гражданских законов и обычаев свободных народов Средиземья / С.А. Торден // Обязательства, возникающие не из договора : сб. ст. / рук. авт. колл. и отв. ред. М.А. Рожковой. – М. : Статут, 2015. – С. 145–224.
84. Хачатуров Р.Л. Юридическая ответственность / Р.Л. Хачатуров, Р.Г. Ягутян. – Тольятти : Универс. изд-во, 1995. – 142 с.
85. Шамшина І.І. Юридична відповідальність працівника як елемент його трудово-правового статусу / І.І. Шамшина // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 981–986. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
86. Шиндяпина М.Д. Стадии юридической ответственности / М.Д. Шиндяпина. – М. : Право, 1998. – 120 с.

87. Шульженко Ф.П. Юридична відповідальність за правопорушення у сфері економіки : навч. посіб. / Ф.П. Шульженко, Є.В. Невмержицький // Київ. нац. екон. ун-т ; Київ. держ. акад. вод. трансп. – Київ, 2003. – 171 с.
88. Юридична відповідальність за порушення законодавства про вибори народних депутатів України / ред. О.Л. Копиленко // Ін-т законодавства Верхов. Ради України ; Акад. прав. наук України ; Київ. регіон. центр. – Київ : Парлам. вид-во, 2007. – 95 с.
89. Bar Chr. v. Principles of European Law. – Vol. 7: Non-Contractual Liability Arising out of Damage Caused to Another. – München, 2009. – 184 s.
90. Jansen N. Law of Torts / Delict, General and Lex Aquilia // The Max Planck Encyclopedia of European Private Law. – Vol. 2 / Ed. by J. Basedow, K.J. Hopt, R. Zimmermann with A. Stier. – Oxford, 2012. – 120 p.
91. Parisi F. The Genesis of Liability in Ancient Law // American Law and Economics Review. – 2001. – Vol. 3. – No. 1. – P. 134–160.
92. Schäfer H.–B. Tort Law: General // Encyclopedia of Law and Economics. – Vol. 2: Civil Law and Economics / Ed. by B. Bouckaert and G. De Geest. – Cheltenham, 2000.
93. Wagner G. Comparative Tort Law // The Oxford Handbook of Comparative Law / Ed. by M. Reimann and R. Zimmermann. – Oxford, 2006. – 220 p.

Інтернет-ресурси

1. Аспірант: Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.dissertacia.com>
2. Бібліотека з юриспруденції. – Режим доступу : <http://www.allpravo.ru/library>
3. Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій. Велика Британія. – Режим доступу : <http://www.ials.sas.ac.uk/library/library.htm>
4. Бібліотека дисертацій. – Режим доступу : <http://disser.h10.ru/about.html>
5. Вища атестаційна комісія України. – Режим доступу : <http://www.vak.org.ua>
6. Віртуальна бібліотека аспіранта. – Режим доступу : <http://eddoc.org>
7. Державна науково-технічна бібліотека України. – Режим доступу : <http://gntb.gov.ua/ua>
8. Державна науково-технічна бібліотека України. – Режим доступу : <http://gntb.gov.ua/ua>
9. Електронна бібліотека «Куб». – Режим доступу : http://www.koob.ru/legal_psychology
10. Книги та підручники з права. – Режим доступу : <http://yurist-online.com/uslugi/yuristam/knigi>

11. Література з права. – Режим доступу : http://publ.lib.ru/ARCHIVES/NIT_PRA/Nit_pra.html
12. Мета : Закони України. – Режим доступу : <http://zakon.meta.ua>
13. Міністерство юстиції України. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua>
14. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – Режим доступу : <http://www.library.univ.kiev.ua>
15. Наукова бібліотека Московського державного університету ім. М.В. Ломоносова. – Режим доступу : <http://www.lib.msu.ru>
16. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». – Режим доступу : <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib>
17. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>
18. Національна бібліотека Франції. – Режим доступу : <http://www.bnf.fr>
19. Національна Парламентська бібліотека України. – Режим доступу : <http://www.npbu.kiev.ua>
20. Німецькі бібліотеки. – Режим доступу : <http://www.ddb.de>
21. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
22. Офіційний сайт української мови. – Режим доступу : <http://ukrainskamova.com>
23. Портал «Аспірант України». – Режим доступу : <http://www.aspirant.com.ua>
24. Правова бібліотека. – Режим доступу : <http://www.tarasei.narod.ru/uchebniki.html>
25. Правовий ресурс України. – Режим доступу : <http://www.lawyer.org.ua>
26. Російська державна бібліотека. – Режим доступу : <http://www.rsl.ru/ru/s97/s339/>
27. Російська національна бібліотека. – Режим доступу : <http://www.nbr.ru:8101>
28. Сайт «Бібліотека юриста». – Режим доступу : <http://www.lawbook.by.ru>
29. Статистична допомога дослідникам. – Режим доступу : <http://www.nsp.org.ua/site9211.htm>
30. Українська правнича фундація. – Режим доступу : <http://www.ulf.com.ua>
31. Український юридичний форум. – Режим доступу : <http://www.urist.in.ua>
32. Центр європейського і порівняльного права. – Режим доступу : <http://www.eclp.gov.ua>
33. Центр розвитку українського законодавства. – Режим доступу : <http://www.ulde.kiev.ua/news.php>
34. Юридична бібліотека Школи права Йелльського університету. – Режим доступу : <http://www.law.yale.edu/library>
35. Юридична література. – Режим доступу : <http://www.litportal.ru/index.html?r=211>